

Utlåtande 2011: 148 (Dnr 335-2241/2010)

Elevernas kunskaper om förtryck och svenska brott mot mänskliga rättigheter

Motion (2010:31) av Paul Lappalainen (MP)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2010:31) av Paul Lappalainen (MP) om ”Elevernas kunskaper om förtryck och svenska brott mot mänskliga rättigheter” anses besvarad med vad som anförs i detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Lotta Edholm anför följande.

Ärendet

Paul Lappalainen (MP) har i en motion (2010:31) påtalat att den undervisning som förmedlar kunskap om tidigare och aktuella brott mot de mänskliga rättigheterna i Sverige bör utvecklas. Lappalainen yrkar att utbildningsförvaltningen får i uppdrag att redovisa befintliga kunskaper om brott mot mänskliga rättigheter inom Sverige samt att kartlägga innehållet i skolornas undervisning om mänskliga rättigheter och särskilt förtryck och brott mot mänskliga rättigheter i Sverige. Utbildningsnämnden ska vidare inarbeta lärdomarna från dessa kartläggningar i skolornas värdegrunds- och demokratiarbete.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret anser att motionärens yrkande är någonting som de enskilda skolorna, arbetslagen och lärarna redan har som sitt uppdrag inom ramen för sitt professionella uppdrag att informera och undervisa i kritiskt tänkande. Stadsledningskontoret föreslår att motionen därmed kan anses besvarad.

Utbildningsnämnden anser att det som motionären yrkar är någonting som de enskilda skolorna, arbetslagen och lärarna redan har som sina respektive professionella uppdrag att informera och undervisa i kritiskt tänkande om. Vilka områden som ska följas upp/utvärderas prövas en gång per år i stadens budget. Frågan om redovisning av skolornas undervisning om mänskliga rättigheter bör prövas där.

Mina synpunkter

Det är mycket viktigt att Sveriges elever har goda kunskaper om brott mot mänskliga rättigheter. Det är också centralt att skolan arbetar aktivt med värdegrundsfrågor och mänskliga rättigheter. I den nya skollagens fjärde paragraf uttrycks syftet med utbildningen inom skolväsendet. Där står bland annat att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Jag delar remissinstansernas syn att motionen anses besvarad med det uppdrag som skolorna och varje enskild lärare har med hänvisning till skollag och andra styrdokument för skolan.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2010:31) av Paul Lappalainen (MP) om elevernas kunskaper om förtryck och svenska brott mot mänskliga rättigheter

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Per Bolund* (MP) enligt följande.

Att barn och vuxna har kunskaper om mänskliga rättigheter och om brott mot dessa, vare sig de uppträtt och fortfarande uppträder i Sverige, eller utanför våra gränser, är en förutsättning för att vi ska kunna utveckla vår demokrati, där alla ska tillerkännas lika rättigheter, oberoende av vem man är och var man kommer ifrån. Det är därför

angeläget att utbildningsförvaltningen både förväntar sig att skolorna tar upp frågorna och stimulerar skolorna att utveckla sätt att arbeta med dem.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2010:31) av Paul Lappalainen (MP) om ”Elevernas kunskaper om förtryck och svenska brott mot mänskliga rättigheter” anses besvarad med vad som anförs i detta utlåtande.

Stockholm den 21 september 2011

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Lotta Edholm

Ylva Tengblad

Särskilt uttalande gjordes av *Emilia Hagberg* och *Stefan Nilsson* (båda MP) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (MP) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Motionens syfte är att undervisningen som förmedlar kunskap om tidigare och aktuella brott mot mänskliga rättigheter i Sverige ska utvecklas så att elevernas kunskaper ökar.

Motionären föreslår att utbildningsnämnden ges i uppdrag att undersöka elevernas kunskaper i ämnet samt att kartlägga innehållet i skolornas undervisning. Utbildningsnämnden ska vidare inarbeta lärdomarna från dessa kartläggningar i skolornas värdegrunds- och demokratiarbete.

Motionären anför att skolan är en viktig aktör i försvar och utveckling av demokrati och mänskliga rättigheter. Han menar att i synnerhet är människors lika värde en nyckelfråga. Vidare anser motionären att brotten mot de mänskliga rättigheterna som uppmärksammas i de svenska skolorna, såsom förintelsen och de brott som begicks i kommunismens namn, är kopplade till totalitära ideologier och inträffade utanför Sverige. Motionären menar att svenska skolan bör belysa de brott mot mänskliga rättigheter som skett och sker i Sverige mot samer, romer samt tvångssterilisering av individer.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 maj 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Skolan är en viktig aktör i försvaret och utvecklingen av demokrati och mänskliga rättigheter.

Skolornas undervisning regleras av staten. I den nya Skollagen som börjar tillämpas den 1 juli 2012 är uppdraget som skolan och lärarna har mycket tydligt vad avser undervisning i demokrati och demokratiska värden. I lagens första kapitel 4 § står det bland annat att ”Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.”

I 5 § står det att ”Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behand-

ling. *Utbildning en ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.*”

Motionärens yrkande är någonting som de enskilda skolorna, arbetslagen och lärarna redan har som sitt uppdrag inom ramen för sitt professionella uppdrag att informera och undervisa i kritiskt tänkande. Staden skolor följer de nationella målen och följer upp elevernas kunskaper och resultat utifrån de nationellt framtagna kontrollstationerna det vill säga nationella prov såväl som betyg. Stadsledningskontoret föreslår att motionen därmed kan anses besvarad.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 mars 2011 att som svar på remissen överlämnas förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av Per Olsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 februari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen anser att motionären lyfter fram en angelägen fråga. Förvaltningens synpunkter och förslag vilar på det tidigare tjänsteutlåtandet.

I en mål- och resultatstyrd verksamhet är det statens uppgift att formulera målen och de lokala enheternas uppgift att organisera arbetet så att målen uppnås. Det är den enskilda skolans (rektors) ansvar att avgöra hur undervisningen ska bedrivas samt att ta ansvar för resultatet. Kommunens roll är att genom finansiering och organisation av verksamheten skapa sådana förutsättningar som behövs för att uppnå målen.

Innehållet i undervisningen regleras på detta sätt av staten. Det uppdrag som skolan och lärarna har i enlighet med dessa nationella styrdokument, är mycket tydligt vad avser undervisning i demokrati och demokratiska värden. Det som motionären yrkar är någonting som de enskilda skolorna, arbetslagen och lärarna redan har som sina respektive professionella uppdrag att informera och undervisa i kritiskt tänkande om.

Delegation för mänskliga rättigheter i Sverige har stött det långsiktiga arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige och har haft i uppdrag att lämna förslag på hur det fortsatta stödet kan erbjudas efter det att delegationen har avslutat sitt uppdrag. I slutbetänkande skriver delegationen bland annat att de anser att den nya skollagen på ett föredömligt sätt skrivit in att skolorna skall förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna samt utforma utbildningen i överensstämmelse med dessa.

I februari 2011 instämde förvaltningen helt i delegationens förslag vad gäller olika åtgärder till stöd för att främja och säkerställa skydd för de mänskliga rättigheterna.

Motionärens första yrkande är att utbildningsförvaltningen ska få i uppdrag att re-

dovisa befintliga kunskaper om brott mot mänskliga rättigheter som funnits eller finns inom Sverige. Förvaltningen anser att den uppgiften ligger utanför förvaltningens kompetensområde då det är problematiskt att avgränsa definitionen av brott mot mänskliga rättigheter.

När det gäller Lappalainens andra yrkande vill förvaltningen hänvisa till stadens kvalitetssystem. Vilka områden som ska följas upp/utvärderas prövas en gång per år i stadens budget. Frågan om redovisning av skolornas undervisning om mänskliga rättigheter bör prövas där.

När det gäller det tredje yrkandet menar utbildningsförvaltningen att det inte är en central administrativ uppgift att styra skolornas undervisning.

RESERVATIONER M.M.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Per Olsson m.fl. (MP) enligt följande.

Att barn och vuxna har kunskaper om mänskliga rättigheter och om brott mot dessa, vare sig de uppträtt och fortfarande uppträder i Sverige, eller utanför våra gränser, är en förutsättning för att vi ska kunna utveckla vår demokrati, där alla ska tillerkännas lika rättigheter, oberoende av vem man är och var man kommer ifrån. Det är därför angeläget att utbildningsförvaltningen både förväntar sig att skolorna tar upp frågorna och stimulerar skolorna att utveckla sätt att arbeta med dem.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2010:31

2010:31

Motion av Paul Lappalainen (mp) om elevernas kunskaper om förtryck och svenska brott mot mänskliga rättigheter

Dnr 335-2241/2010

Skolan är en viktig aktör i försvaret och utvecklingen av demokrati och mänskliga rättigheter. I synnerhet är frågan om människors lika värde en nyckelfråga – dvs. lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, etnicitet, religion, funktionshinder och sexuell läggning. Dessa värden måste ständigt hållas levande och förnyas.

För några år sedan blev det viktigt att i svenska skolor lyfta frågan om För-intelsen. Senare lyftes fram vikten av att eleverna lär sig också om förtryck och brott mot mänskliga rättigheter som begåtts i kommunismens namn.

Dessa brott är viktiga att ta upp liksom de brott som begåtts och begås i upplysningens och demokratins namn i den så kallade tredje världen.

Men alltför lätt lokaliseras sådana brott till andra politiska system, länder och världsdelar. Det är alltför lätt att missa det faktum att de byggdes upp på den vardagliga avtrubning av mänskliga rättigheter som har pågått i många länder, inklusive Sverige. Eftersom det enorma förtrycket och brotten skedde någon annanstans samt kopplas till totalitära ideologier – blir den pedagogiska kopplingen till Sverige väldigt svag. I synnerhet med tanke på att vi lever i ett land som ibland betecknas som världens moraliska supermakt, riskerar budskapet att bli att det är de andra och inte vi svenskar som har problem.

Sverige har bidragit till främjande av mänskliga rättigheter ut i världen. Motverkande av förtryck och diskriminering mot kvinnor och etniska minoriteter har länge varit viktiga frågor i utrikespolitiken. Tyvärr verkar det samtidigt saknas insikter om förtryck och brister i mänskliga rättigheter som del av Sverige historia. Och om man inte förstår dessa frågor som del av svensk hi-

storia, finns det risk att man som vuxen har svårare att förstå mänskliga rättigheter inklusive antidiskriminering som viktiga frågor även i Sverige. Ett tecken på problemet är att det är endast under senare år som frågan överhuvudtaget har diskuterats som en del av Sveriges inrikespolitik.

Det är därför viktigt att kartlägga och analysera våra egna och elevernas kunskaper om förtryck och brott mot mänskliga rättigheter som begåtts och begås i Sverige. Med hänsyn till nivån och djupet i kunskaperna behöver man utveckla Stockholms värdegrunds- och demokratiarbete i skolan.

Det finns ett flertal områden som kan nämnas där kunskaper förmodligen saknas – och bör undersökas. Till exempel lagarna som länge diskriminerade kvinnor, behandlingen av samerna, lagar och praxis som länge diskriminerade romer, behandling av människor med funktionsnedsättning, tvångssterilisering, hantering av judiska flyktingar på 1930-talet och Sveriges instiftande av världens första institut för rasbiologi.

Syftet med motionen är inte en kartläggning av elevernas kunskaper på individnivå. Det viktiga är den mer generella kunskapsnivån.

Som del i detta behövs också en mer generell kartläggning av huruvida förtryck och brott mot mänskliga rättigheter som en del av Sveriges historia ingår i skolans utbildning. Här räcker det inte med att hänvisa till att skolan ska generellt ansvara för lärdomar om värdegrundsarbete, demokratiarbete eller utbildning om mänskliga rättigheter.

Det intressanta är vad som görs i skolan, inte bara i teori utan i praktiken. Och om det saknas utbildning i dessa frågor. Eller om kunskaper verkligen överförs till eleverna.

Slutligen - en sådan översyn eller kartläggning är inte minst viktig för vår svenska självbild. Dels är det berikande att få ett större sammanhang om vilka vi är och vad Sverige växt fram i för mångkulturella sammanhang. Och dels är det grundläggande för förebyggandet av rasism och diskriminering när Sveriges fem nationella minoriteter synliggörs. När invandrarnas historia och insatser i Sverige erkänns. Invandrare, nationella minoriteter m.fl. kommer aldrig uppleva sig själva som en del av Sverige så länge skolan antingen osynliggör dem eller talar om dem som problem och/eller hinder.

Med hänsyn till ovan yrkar jag att

1. utbildningsförvaltningen får i uppdrag att undersöka elevernas kunskaper om brott mot mänskliga rättigheter som funnits eller finns i Sverige samt rapportera tillbaks till kommunfullmäktige

2. utbildningsförvaltningen ska kartlägga innehållet i skolornas undervisning om mänskliga rättigheter och särskilt förtryck och brott mot mänskliga rättigheter i Sverige samt redovisa dessa kunskaper till kommunfullmäktige
3. utbildningsnämnden ska, i den mån det finns brister, inarbeta lärdomarna från dessa kartläggningar i skolans värdegrunds- och demokratiarbete.

Stockholm den 30 september 2010

Paul Lappalainen